

7 askelta kohti lapsiystävällistä kuntaa

Opas Lapsiystävällinen kunta -mallia toteuttavalle kunnalle

Suomen UNICEF
Joulukuu 2015

Suomen UNICEF ry
Joulukuu 2015

Suomen UNICEFin lapsiystävällinen kunta -malli auttaa kuntia edistämään YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen toteutumista.

Malli perustuu kansainväliseen esikuvaan, jota UNICEF on toteuttanut vuodesta 1996. Suomalainen malli kehitettiin yhteistyössä Hämeenlinnan kaupungin kanssa 2012–2013. UNICEF ottaa malliin uusia kuntia vuosittain.

www.unicef.fi/lapsiystavallinen-kunta

Sisällysluettelo

Alkusanat	3
1. Ennen askeleita	5
Tämän oppaan tarkoitus	5
Lapsiystävällinen kunta -malli	5
Lapsiystävällisen kunnan rakentajat	7
Miksi painopiste lapsiin?	9
Laatikat	
Käytetyt käsitteet	4
Lapsiystävällisen kunnan rakennuspalikat	6
Kehittämistyöstä tiedottaminen	6
YK:n lapsen oikeuksien sopimus	8
Lisätietoja verkossa	10
2. Askeleet: kehittämistyön eteneminen	11
1. Haku ja koordinaatioryhmän perustaminen	12
2. Alkukartoitus	16
3. Toimintasuunnitelma	18
4. Toimenpiteiden toteuttaminen	20
5. Raportointi	22
6. Arviointi ja tunnustus	24
7. Kehittämistyön jatko ja uusien tavoitteiden valinta	26
Liitteet	27
Liite 1: Muistilista toimintasuunnittelun pohjaksi	27
Liite 2: Raportointi- ja arviointitaulukko	28

Alkusanat

Suomen UNICEF toi UNICEFin kansainvälisen Child Friendly City -mallin Suomeen edistääkseen lapsen oikeuksien toteutumista lapsen arjessa.

Suomessa lapsi voi kansainvälisesti vertailtuna hyvin, mutta YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen ohjaavuus on jäänyt heikoksi huolimatta siitä, että sopimus on velvoittanut Suomea jo vuodesta 1991.

Sopimuksessa on neljä yleisperiaatetta, ja niistä kolmen toteuttaminen on osoittautunut erityisen haasteelliseksi. Nämä ovat lapsen oikeus yhdenvertaisuuteen, lapsen edun ensisijaisuus sekä lapsen oikeus osallistua. Koko sopimusta tulee tulkita näiden yleisperiaatteiden kautta ja ne myös itsessään velvoittavat.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus yleisperiaatteineen ei pelkkänä juhlapuheena edistä lapsen asemaa, vaan oikeudet toteutuvat vasta kun ne toimeenpannaan arjessa.

Kyse ei ole monimutkaisista oikeudellisista kiemuroista, vaan tavasta nähdä, tehdä ja toimeenpanna päätökset lapsen etua harkiten ja heidät yhdenvertaisesti huomioiden. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen tavoitteena onkin ollut luoda lapsiystävällinen yhteiskunta. Tätä lapsiystävällisyyttä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen kautta Suomen UNICEF haluaa nyt kuntien kanssa yhdessä rakentaa.

Kunta on mukana lapsen arjessa, ja sillä on rakenteidensa ja toimijoidensa kautta voima herättää lapsen oikeudet täyteen eloon, kunnan kaikkien asukkaiden parhaaksi.

Inka Hetemäki
Ohjelma- ja vaikuttamistyön johtaja
Suomen UNICEF ry

LAATIKKO 1: Käytetyt käsitteet

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan **lapsi** on alle 18-vuotias. Kuntien kehittämistyössä on toisinaan mielekästä tarkastella eri-ikäisiä lapsia erikseen ja puhua esimerkiksi lapsista ja nuorista. Lapsiystävällinen kunta -mallissa sanalla lapsi viitataan kuitenkin aina kaikkiin alle 18-vuotiaisiin, vaikkei nuoria erikseen mainittaisikaan.

Lapsen **kasvuyhteisöjä** ovat kodin (tai mahdollisen sijaishuollon) lisäksi esimerkiksi päiväkoti, koulu ja muut oppilaitokset sekä erilaiset vapaa-ajan yhteisöt.

Kunta on tässä tekstissä ensinnäkin lasten ja nuorten fyysinen asuin- ja toimintaympäristö. Lasten ja nuorten sosiaalisena ympäristönä se sisältää myös kansalaisyhteiskunnan eri ulottuvuudet. Kunta viittaa myös kuntaorganisaatioon hallinto-organisaationa ja palveluntuottajana.

Osallisuus tarkoittaa sekä päätöksentekoon vaikuttamista ja kuulluksi tuleamista (poliittinen ulottuvuus) että yhteenkuuluvuutta, yhteisöllisyyttä ja omana itsenä tai edustamansa ryhmän jäsenenä hyväksytyksi tuleamista (sosiaalinen ulottuvuus). Molemmissa ulottuvuuksissa on keskeistä lapsen oma kokemus osallisuudesta tai sen puutteesta.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus (LOS) on kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia koskeva ihmisoikeussopimus. Siinä on määritelty lapsille kuuluvat ihmisoikeudet ja asetettu valtioille vastuu toteuttaa ne. Ks. www.unicef.fi/lapsen_oikeuksien_sopimus

Lapsen oikeuksien sopimuksessa on neljä **yleisperiaatetta**. Ne ovat:

1. Syrjimättömyys
2. Lapsen edun ensisijainen harkinta
3. Oikeus elämään ja kehittymiseen
4. Lapsen näkemysten kunnioittaminen

Lapsiystävällisyys tarkoittaa UNICEFin mukaan sitä, että YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa määritellyt oikeudet toteutuvat. Lapsiystävälliseksi voi sanoa kuntaa, joka on aidosti sitoutunut lapsen oikeuksien toteuttamiseen ja edistämiseen.

1. Ennen askeleita

Tämän oppaan tarkoitus

Suomen UNICEFin lapsiystävällinen kunta -malli auttaa kuntia edistämään YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen toteutumista.

Malli koostuu kymmenestä rakennuspalikasta ja seitsemästä askeleesta. Rakennuspalikat (katso laatikko 2 sivulla 6) ovat mallin tavoitteet. Askeleet puolestaan kertovat, mitä kunnan tulee tehdä ja huomioida mallin toteutuksessa.

Tämä opas keskittyy lapsiystävällisen kunnan seitsemään askeleeseen. Askeleet ovat kaikille mallia soveltaville kunnille yhteiset, ja niiden seuraaminen on edellytys Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen myöntämiselle.

Oppaan ensimmäinen osa on yhteenveto mallista ja sen taustoista. Toisessa osassa käydään läpi mallin seitsemän askelta.

Lapsiystävällinen kunta -malli

Suomen UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -malli on lapsenoikeuspohjainen lähestymistapa kunnan kehittämiseen. Se tukee lapsi-, nuori- ja perhepolitiikan tarkastelua kokonaisuutena yli sektori- ja hallintokuntarajojen. Mallin kohteena ovat sekä rakenteet että ajattelu- ja toimintatavat.

Mallissa painotetaan lapsen oikeutta osallistua ja vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon. Koska lapset ovat kunnan asukkaita, ovat kaikki kunnan asiat myös lasten asioita.

Lapsi nähdään mallissa ensisijaisesti kunnan asukkaana ja oikeuksien haltijana, ei yksittäisten palveluiden asiakkaana, kohteena tai tulevaisuuden veronmaksajana. Lapsella tulee olla mahdollisuus kertoa näkemyksensä siitä, millaisessa kunnassa hän tahtoo arkeansa elää. Lapsi on oman arkinsa ja hyvinvointinsa asiantuntija.

Lapsiystävällinen kunta perustuu UNICEFin kansainväliseen Child Friendly City -malliin, jota on sovellettu sadoissa kaupungeissa eri puolilla maailmaa vuodesta 1996 alkaen. Suomen UNICEF on kehittänyt mallin suomalaisille kunnille sopivaksi yhteistyössä Hämeenlinnan kaupungin kanssa vuosina 2012–2013.

Lapsiystävällisyys tarkoittaa UNICEFin mukaan sitä, että YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa määritellyt oikeudet toteutuvat. Lapsiystävälliseksi voi sanoa kuntaa, joka on aidosti sitoutunut lapsen oikeuksien toteuttamiseen ja edistämiseen.

LAATIKKO 2: Lapsiystävällisen kunnan rakennuspalikat

Lapsiystävällinen kunta -mallin tavoitteet on koottu kymmeneen rakennuspalikkaan. Ne ovat:

1. Lapsen oikeudet tunnetaan.
2. Kaikki oikeudet toteutuvat jokaisen lapsen kohdalla.
3. Lapsilla on mahdollisuus osallistua heille tarkoitettujen palveluiden suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen.
4. Lapset voivat vaikuttaa julkisen tilan suunnitteluun ja kehittämiseen.
5. Lapsilla on mahdollisuus vaikuttaa heille itselleen tärkeisiin asioihin.
6. Lapset voivat osallistua kansalaistoimintaan.
7. Lapsilla on ystäviä ja turvallisia aikuisia.
8. Lapsia ja lapsuutta arvostetaan.
9. Lapsia koskevia asioita tarkastellaan koordinoitusti kokonaisuutena niin, että lapsia koskevassa päätöksenteossa ja toiminnoissa harkitaan ensisijaisesti lapsen etu.
10. Lapsia koskevaa tietoa hyödynnetään monipuolisesti päätöksenteossa.

Jokaiseen rakennuspalikkaan liittyy tarkistuslista, jonka avulla mallia toteuttava kunta arvioi oman lähtötilanteensa sekä valitsee kehittämistyönsä tavoitteet ja toimenpiteet.

Rakennuspalikat tarkistuslistoineen löytyvät UNICEFin verkkosivuilta osoitteessa www.unicef.fi/lapsiystavallinen-kunta.

LAATIKKO 3: Kehittämistyöstä tiedottaminen

Kunnan kannattaa viestiä kehittämistyöstä sidosryhmilleen. Näin lapsen oikeuksien tunnettuus kasvaa ja sidosryhmät saadaan kutsuttua mukaan kehittämistyöhön. Alla muutama idea viestintään:

- Luottamushenkilöille ja valmisteleville viranhaltijoille voidaan tiedottaa lapsen oikeuksien sopimuksen velvoitteista, esimerkiksi lapsivaikutusten arvioinnista sekä velvoitteesta kuulla lapsia ja nuoria päätöksenteossa.
- Kasvattajille voidaan tarjota lasten ihmisoikeuskasvatukseen liittyvää täydennyskoulutusta.
- Lasten ja nuorten osalta tiedottamisen kieli ja tavat tulee miettiä eri ikäryhmille sopiviksi. Lapset voivat myös itse toimia tiedon tuottajina ja jakajina.
- Media tavoittaa suuren yleisön. Sen kautta kannattaa viestiä sekä lapsen oikeuksista että Lapsiystävällinen kunta -kehittämistyöstä.

Lapsiystävällisen kunnan rakentajat

Lapsiystävällisen kunnan kehittämisen tulee tapahtua eri toimijoiden yhteisenä panostuksena. Lasten ja nuorten sekä heitä koskevia päätöksiä tekevien ja heidän kanssaan työskentelevien aikuisten lisäksi kansalaisyhteiskunnan toimijat kuten kansalaisjärjestöt, media ja kaupalliset tahot ovat osa lapsiystävällisen kunnan rakentajajoukkoa.

Koska lapsen oikeuksien edistäminen vaatii pitkäjänteistä työtä, Lapsiystävällinen kunta -malliin tulee suhtautua koko kunnan sitoutumista edellyttävänä jatkuvana kehittämistyönä, ei hankkeena.

Lapsiystävällisen kunnan rakentaminen edellyttää lasten ja nuorten kanssa toimivien tahojen aktiivista yhteistyötä. Mallia soveltavien kuntien tehtävänä on ideoida ja päättää yhteistyön yksityiskohdista ja toteuttamistavoista.

Eri toimijoiden rooleista on kuitenkin mahdollista antaa esimerkkejä kunnan kehittämistyön tueksi.

Kuntaorganisaatio

Lapsiystävällinen kunta -mallissa kuntaorganisaatio vastaa aina mallin ja kehittämistyön kokonaiskoordinoinnista.

Hallintokunnat, toimialat ja palveluyksiköt

Eri hallintokunnat, toimialat ja palveluyksiköt arvioivat ja kehittävät rakenteita, palveluita ja toimintatapoja mallin tavoitteiden pohjalta.

Keskeisessä roolissa ovat lasten ja nuorten kasvuyhteisöt – kuten päiväkodit ja koulut sekä vapaa-ajan toimijat – joilla on merkittävä vaikutus siihen, kokevatko lapset oikeuksiensa toteutuvan arjessa. Ne ovat myös ympäristö, jossa lapsia voidaan kannustaa toimimaan arkensa ja lähiympäristönsä kehittämiseksi erilaisissa rooleissa.

Kehittämistyön ei kuitenkaan tule rajoittua vain niihin palveluihin, jotka on suunnattu pelkästään lapsille ja nuorille, vaan myös muiden lasten ja nuorten arkeen vaikuttavien toimijoiden, kuten yhdyskuntasuunnittelun sekä sosiaali- ja terveystieteiden, tulee olla mukana.

Lapset ja nuoret

Lapset ja nuoret ovat kehittämistyössä mukana sekä arvioimassa oikeuksiensa toteutumista että suunnittelemassa, valitsemassa ja toteuttamassa kehittämistoimenpiteitä. Lapsilla ja nuorilla voi olla prosessin eri vaiheissa erilaisia rooleja esimerkiksi vertaistiedottajina, tiedon kerääjinä ja tulkitsijoina sekä valitsemiensa teemojen edistämässä.

Lasten ja nuorten parissa työskentelevät aikuiset

Lasten ja nuorten parissa työskentelevien aikuisten roolina on toimia lasten tukena kehittämistyön edetessä. Heillä on myös toinen tärkeä

rooli: he mahdollistavat lasten ja nuorten osallistumisen niin yksilöinä kuin erilaisten ryhmien jäseninä.

Kansalaisyhteiskunnan toimijat

Kansalaisyhteiskunnan toimijat, kuten erilaiset lapsi- ja nuorisjärjestöt ja seurakunnat voivat sekä tuoda asiantuntemuksensa koko kunnan kehittämisen tueksi että tarkastella ja kehittää omia toimintojaan mallin tavoitteiden näkökulmasta. Kansalaisyhteiskunnan toimijoilla voi myös olla merkittävä rooli lasten ja nuorten oman toiminnan mahdollistamisessa ja tukemisessa.

Kaupalliset toimijat ja media

Myös kaupalliset toimijat ja media vaikuttavat osaltaan siihen, miten lapset ja nuoret kokevat arkensa ja kokevatko he olevansa kunnan arvostettuja asukkaita.

Nämä toimijat voivat osallistua Lapsiystävällinen kunta -prosessiin esimerkiksi erilaisten kumppanuuksien kautta sekä tarkastella omaa toimintaansa lapsen oikeuksien näkökulmasta.

Paikallismedia voi antaa toimitustyössä tilaa lasten ja nuorten ajatuksille, raportoida kehittämisprosessista sekä pohtia, millaista näkyvyyttä lapset ja nuoret yleensä saavat. (Katso myös laatikko 3 sivulla 6.)

Esimerkiksi kauppakeskuksissa puolestaan voidaan miettiä, miten voidaan edistää positiivista vuorovaikutusta keskuksissa aikaansa viettävien lasten ja nuorten kanssa.

LAATIKKO 4: YK:n lapsen oikeuksien sopimus

Lapsen oikeuksien sopimus (LOS) on kaikkia alle 18-vuotiaita koskeva ihmisoikeussopimus, jossa määritellään lapsille kuuluvat oikeudet. Sopimuksessa on neljä yleistä periaatetta:

- Syrjimättömyys (artikla 2)
- Lapsen edun ensisijainen harkinta (artikla 3)
- Oikeus elämään ja kehittymiseen (artikla 6)
- Lapsen näkemyksen kunnioittaminen (artikla 12)

YK:n yleiskokous hyväksyi sopimuksen vuonna 1989 ja Suomessa se tuli voimaan vuonna 1991.

Sopimuksen toteutumista valvoo YK:n lapsen oikeuksien komitea, jolle sopimuksen ratifioineet valtiot – 196 maata – raportoivat viiden vuoden välein. Vastauksena maat saavat komitealta huomautuksia ja suosituksia. Myös UNICEF ja muut lapsijärjestöt valvovat lapsen oikeuksien toteutumista. Lisätietoja: www.unicef.fi/lapsen_oikeuksien_sopimus

Miksi painopiste lapsiin?

YK:n lapsen oikeuksien sopimus (katso laatikko 4 sivulla 8) velvoittaa valtioita – ja kuntia valtion osana – huolehtimaan siitä, että lapsen etu harkitaan ensisijaisesti kaikessa lasta tai lapsia koskevassa päätöksenteossa.

Lapsen etu ei välttämättä ole ensisijainen päätöksentekoa ohjaava periaate, mutta se on harkittava ensisijaisesti kaikessa sellaisessa päätöksenteossa, jolla voi olla suora tai epäsuora vaikutus lapseen. Lapsen etua harkitaan tekemällä lapsivaikutusten arviointia.

Sopimuksen asettaman velvoitteen lisäksi UNICEF korostaa, että:

- Lapsuus itsessään on arvokas – lapset eivät siis ole tärkeitä vain tulevaisuuden aikuisina. Lapset ovat aktiivisia, osallistuvia ja kehittyviä yksilöitä.
- Lapset tarvitsevat aikuisten tukea kehittyäkseen yhteiskunnan täysiksi jäseniksi. He ovat aikuisia haavoittuvampia, joten heidän elinolosuhteisiinsa ja hyvinvointiinsa tulee kiinnittää erityistä huomiota.
- Lapset eivät voi äänestää. Ilman aikuisten tukea lasten on vaikea vaikuttaa niihin seurauksiin, joita aikuisten tekemillä poliittisilla päätöksillä on heidän elämäänsä.
- Lasten turvallinen kehitys ja osallisuus ovat toimivan yhteiskunnan edellytyksiä. Ennaltaehkäisevän työn painottaminen on myös taloudellisesti paljon kannattavampaa kuin korjaavasta työstä aiheutuvien kustannusten maksaminen.

Lasten priorisoinnista on hyötyä myös muille: lapsiystävällinen on hyvin usein sama asia kuin kaikille ystävällinen.

Esimerkiksi hallinnossa käytettävän kielen selkeyttäminen ja päätöksenteon avoimuus edistävät kaikkien kuntalaisten mahdollisuuksia ymmärtää päätösten taustoja sekä osallistua yhteisten asioiden hoitamiseen.

Esteettömät ja turvalliset liikkumismahdollisuudet sekä toimiva julkinen liikenne puolestaan parantavat lasten ja nuorten osallistumis- ja harrastusmahdollisuuksien lisäksi myös liikuntarajoitteisten tai iäkkäiden kuntalaisten liikkumista sekä sujuvaa työmatkaliikennettä.

LAATIKKO 5: Lisätietoja www.unicef.fi/lapsiystavallinen-kunta -sivuilla

- **Tämän oppaan sähköinen versio**
- **Lapsiystävällinen kunta -yleisesite**
- **Kysymyksiä ja vastauksia**
- **10 rakennuspalikkaa:** Lapsiystävällinen kunta -mallin tavoitteet on koottu 10 rakennuspalikkaan. Jokaiseen rakennuspalikkaan liittyy tarkistuslista, jonka avulla mallia toteuttava kunta arvioi lähtötilannettaan, valitsee kehittämiskohteensa ja -toimenpiteensä sekä seuraa toimenpiteiden onnistumista.
- **Powerpoint-esitys kuntien käyttöön:** Esityksessä kuvataan lyhyesti lapsiystävällinen kunta -mallin tausta, tavoitteet ja toimintaperiaate.
- **Ohjeita lapsivaikutusten ennakoarviointiin kunnan päätöksenteossa:** Ohje kunnalle, joka haluaa ottaa käyttöön tai kehittää päätöksenteon lapsivaikutusten arviointia.

YHTEENVETO ROOLEISTA**Vaatimukset malliin sitoutuvalle kunnalle**

- Kunta sitoutuu lapsen oikeuksien edistämiseen kunnan päätöksenteossa, hallinnossa ja palveluissa. Tämä tarkoittaa kehittämistyötä, jossa lapset ja nuoret sekä olennaiset kansalaisyhteiskunnan toimijat otetaan mukaan lapsia koskevien asioiden valmisteluun ja päätöksentekoon.
- Kunta ottaa vastuun kehittämisprosessin kokonaiskoordinaatiosta. Kuntaan tulee nimetä koordinaatioryhmä, joka vastaa prosessin etenemisestä.
- Kunta sitoutuu tiedottamaan prosessin tavoitteista ja tuloksista kuntalaisille.

UNICEFin tuki kunnalle

- Toimintamalliin sekä lapsen oikeuksiin liittyvä koulutus kunnan avaintoimijoille
- Toimintamalliin liittyvät tukimateriaalit
- Nimetty yhteyshenkilö, joka toimii koordinaatioryhmän asiantuntijatukena mallin toteuttamiseen liittyvissä kysymyksissä
- Kontaktit ja yhteydet muihin mallia toteuttaviin kuntiin sekä kuntien yhteiset verkostotapaamiset
- Lapsiystävällinen kunta -tunnustus, mikäli kehittämisprosessi ja sen tulokset täyttävät mallissa asetetut edellytykset

2. Askeleet: kehittämistyön eteneminen

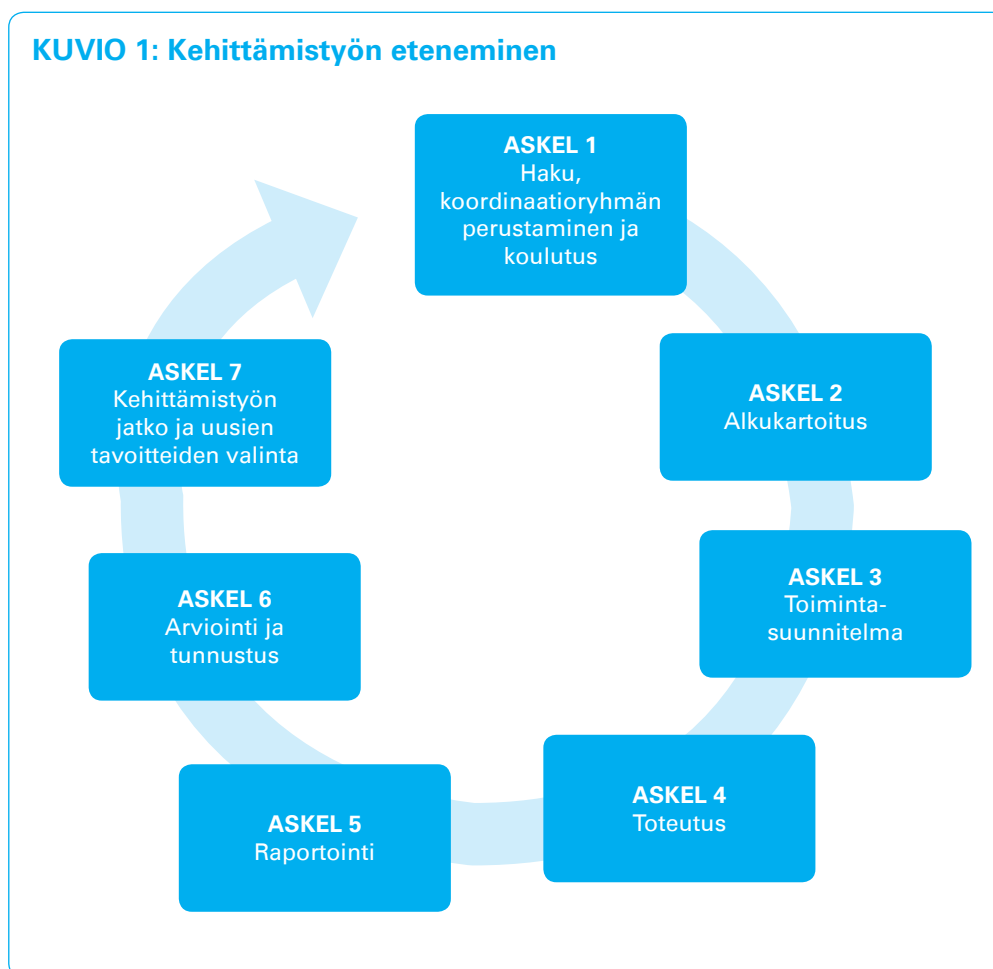
Lapsiystävällinen kunta -kehittämistyö alkaa, kun kunta sitoutuu mallin tavoitteiden toteuttamiseen ja perustaa koordinaatioryhmän. Koordinaatioryhmä vastaa alkukartoituksen tekemisestä sekä koko kehittämistyön ohjaamisesta.

Kehittämistyön alussa UNICEF järjestää koordinaatioryhmälle koulutuksen Lapsiystävällinen kunta -mallin tavoitteista ja sisällöistä. On tärkeää, että kaikki koordinaatioryhmän jäsenet osallistuvat koulutukseen, sillä jo koulutuksen aikana suunnitellaan tulevaa kehittämistyötä.

Alkukartoituksesta saatujen tietojen perusteella koordinaatioryhmä määrittelee kehittämistyön tavoitteet ja tekee toteutusta ohjaavan toimintasuunnitelman yhdessä lasten ja nuorten kanssa.

Koordinaatioryhmä myös seuraa toimenpiteiden toteutumista. Kehittämiskauden ensimmäinen vuosi painottuu suunnittelulle ja toinen vuosi on varattu toimintasuunnitelman toteutukselle.

KUVIO 1: Kehittämistyön eteneminen

Askel 1: Haku ja koordinaatioryhmän perustaminen

Haku vuosittain

UNICEF ottaa malliin uusia kuntia vuosittain. Ajankohtainen tieto tästä löytyy Lapsiystävällinen kunta -mallin verkkosivuilta. Mallin toteuttamisesta kiinnostuneiden kuntien tulee olla yhteydessä Suomen UNICEFiin. Jos mallista kiinnostuneita kuntia on enemmän kuin UNICEF pystyy malliin ottamaan, UNICEF valitsee kunnat niin, että mukana on erikokoisia kuntia eri puolilta Suomea.

Lapsiystävällinen kunta -koordinaatioryhmän perustaminen

Kunnan hallintorakenteesta riippumatta on tärkeää, että koordinaatioryhmän kautta lapsenoikeusnäkökulmaa voidaan vahvistaa niin keskuks-hallinnossa kuin eri toimialoilla. Usein jokin kunnassa jo toimiva ryhmä, kenties uusilla toimijoilla täydennettynä voi toimia koordinaatioryhmänä. On tärkeä jo alussa pohtia, miten koordinaatioryhmän työlle varmistetaan riittävä mandaatti.

Koordinaatioryhmän tehtävänä on:

- kehittämistyön kokonaiskoordinointi
- malliin kuuluvan alkukartoituksen tekeminen
- alkukartoitukseen pohjautuvan toimintasuunnitelman laatiminen
- kehittämistyön etenemisen seuranta
- lapsiystävällinen kunta -kehittämistyöstä viestintä
- yhteydenpito ja raportointi UNICEFille

Kunkin ryhmän jäsenen tehtävänä on:

- osallistua ryhmän yhteiseen työskentelyyn (alkukartoitus, toimintasuunnitelman laatiminen, seuranta, raportointi)
- tuoda ryhmään edustamansa tahon näkemykset ja asiantuntemus
- olla viestinviejä oman tahonsa ja koordinaatioryhmän välillä
- seurata erityisesti niiden kehittämistoimenpiteiden etenemistä, joissa edustamansa taho on toteuttajana
- Lisäksi yksi koordinaatioryhmän jäsenistä toimii yhteyshenkilönä UNICEFille.

UNICEFin tuki koordinaatioryhmälle

UNICEF järjestää koordinaatioryhmälle koulutuksen, jossa tutustutaan Lapsiystävällinen kunta -mallin tavoitteisiin ja sisältöön sekä käynnistään kunnan oman kehittämistyön valmistelu.

UNICEFin edustaja ei kehittämistyön aikana osallistu koordinaatioryhmän työskentelyyn tai toimenpiteiden toteuttamiseen kunnassa.

Koordinaatioryhmän kokoonpano

Koordinaatioryhmässä tulee olla toisaalta riittävästi monipuolista asiantuntemusta, ja toisaalta riittävä toimintamandaatti, jotta mallissa tavoiteltujen pysyvien muutosten aikaansaaminen kunnassa on mahdollista.

Ryhmän jäsenenä on hyvä olla sekä lasten ja nuorten parissa toimivia (esimerkiksi opettajat, nuorisotyöntekijät) että virkamiehiä ja luottamushenkilöitä.

Jotta lapsia koskevia asioita voidaan tarkastella kokonaisuutena yli kunnan sektorirajojen, on koordinaatioryhmässä tarpeen olla asiantuntemusta ainakin seuraavilta alueilta:

- Varhaiskasvatus, perusopetus ja kunnan alueella tarjottava toisen asteen koulutus
- Nuorisotyö
- Terveyspalvelut
- Lastensuojelu
- Yhdyskuntasuunnittelu
- Keskushallinto
- Poliittinen päätöksenteko
- Olennaiset kansalaisyhteiskunnan toimijat

Lasten osallistuminen kehittämistyöhön

Lapsiystävällinen kunta -mallissa edellytetään, että kehittämistyön valmisteluun ja toteutukseen osallistuvat myös lapset ja nuoret, sillä heillä on omaa arkeaan koskevaa kokemustietoa, jota aikuiset eivät lapsilta ja nuorilta kysymättä tavoita.

Koordinaatioryhmän tulee ratkaista, miten lapset ja nuoret osallistuvat ryhmän toimintaan. Kunta voi esimerkiksi:

- nimetä koordinaatioryhmään pysyvät lapsi- ja nuorisojäsenet koko prosessin ajaksi, tai
- päättää, että koordinaatioryhmä toimii jatkuvassa vuorovaikutuksessa laajemman lasten ja nuorten ryhmän kanssa. Tällöin lasten ja nuorten ryhmän jäsenet voivat esimerkiksi pareittain kukin vuorollaan edustaa omaa ryhmäänsä koordinaatioryhmän toiminnassa.

Lasten ja nuorten osallistumisen tukeminen

Riippumatta siitä, miten lasten ja nuorten osallistuminen kehittämistyöhön ratkaistaan, ryhmän aikuisten on tuettava lasten ja nuorten osallistumista. Tämä tarkoittaa sekä kokouskäytäntöjen lapsiystävällisyyttä että lapsia ja nuoria tukevia asenteita.

- Kokousaikojen on sovittava lasten ja nuorten aikatauluihin
- Käytettävän kielen tulee olla lapsille ja nuorille ymmärrettävää.
- On tärkeää, että lapset ja nuoret kokevat vuorovaikutustilanteet turvallisiksi, jotta he kokevat voivansa tuoda omat näkemyksensä esiin.
- Kehittämistyöhön osallistuminen ei saa kuormittaa lapsia ja nuoria liikaa.

Toimintaan osallistuvilla lapsilla pitää olla mahdollisuus keskustella käsiteltävänä olevista asioista muiden lasten ja nuorten kanssa, jotta he voivat tuoda ryhmään omien mielipiteidensä lisäksi myös muiden näkemyksiä.

Kokoontumis- ja toimintakäytännöt

Kukin kunta ratkaisee itse, mitkä ovat koordinaatioryhmän kokoontumis- ja toimintakäytännöt. On järkevää miettiä, toimiiko ryhmän sisällä pienempi tiimi, joka valmistelee yhteiset tapaamiset ja kutsuu ne koolle.

YHTEENVETO ROOLEISTA, ASKEL

Kunnan tehtävät

- Ottaa yhteyttä UNICEFiin.
- Kunnanvaltuusto tai -hallitus tekee päätöksen Lapsiystävällinen kunta -mallin toteuttamisesta.
- Nimeää kehittämistyötä ohjaavan koordinaatioryhmän.

UNICEFin tuki kunnalle

- Tarjoaa kunnan nimeämälle koordinaatioryhmälle koulutuksen lapsen oikeuksien sopimuksesta ja lapsiystävällinen kunta -mallista.

Askel 2: Alkukartoitus

Alkukartoitus tehdään tarkistuslistojen avulla

Koordinaatioryhmä tekee kunnan lähtötilanteen selvittämiseksi alkukartoituksen. Alkukartoitus tehdään käymällä läpi lapsiystävällinen kunta -mallin rakennuspalikoihin kuuluvat tarkistuslistat (www.unicef.fi/lapsiystavallinen-kunta).

Tarkistuslistat ovat laajoja ja niitä tulee tarkastella koko kunnan näkökulmasta. Alkukartoituksen tekeminen voi tapahtua esimerkiksi siten, että koordinaatioryhmä käy ensin itse läpi kaikki tarkistuslistat, ja kerää sen jälkeen muilta tahoilta lisätietoa niiden kysymysten osalta, joihin koordinaatioryhmän jäsenet eivät yhdessä pysty vastaamaan.

Rakennuspalikat ja tarkistuslistat on tehty ensisijaisesti koordinaatioryhmän yhteisen työn tueksi. Kun tarkastuslistojen kysymyksiä käsitellään muiden toimijoiden kanssa (esim. lapset ja nuoret, vanhemmat), on niiden kieltä syytä muokata kohderyhmälle sopivaksi ja oman kunnan toimintaympäristön kannalta mahdollisimman konkreettiseksi.

Kartoituksen on perustuttava riittävän monipuoliseen tietoon

Koordinaatioryhmän tehtävänä on huolehtia, että alkukartoitusta varten on käytettävissä riittävän monipuolista tietoa.

Olemassa olevan tutkimus- ja viranomaistiedon lisäksi alkukartoituksessa on hyödynnettävä lasten, nuorten ja perheiden kokemustietoa omasta arjestaan ja oikeuksiensa toteutumisesta.

Jos tietopohjassa huomataan merkittäviä aukkoja, yksi kehittämistoimenpiteistä voi olla esimerkiksi tiettyä lapsiryhmää koskevan tiedon keruu.

Lasten ja nuorten osallistuminen

Alkukartoitukseen sisältyy kysymyksiä, joihin vain lapset ja nuoret voivat vastata. Tällaisia ovat esimerkiksi kysymykset siitä, onko lapsella arjessaan ystäviä ja turvallisia aikuisia tai millaisissa paikoissa lapset ja nuoret kokevat turvattomuutta. Pienten lasten osalta tiedon antajina voidaan käyttää heidän vanhempiaan, huoltajiaan tai muita lapsille läheisiä aikuisia.

Lapsilla ja nuorilla voi olla alkukartoituksessa monenlaisia rooleja. He voivat paitsi olla itse tiedon antajina, myös kerätä tietoa toisilta lapsilta ja nuorilta. Ennen kartoituksen tekemistä he voivat myös nostaa esiin itselleen tärkeitä teemoja, joihin kartoituksessa tulisi pureutua.

Koordinaatioryhmän tulee tunnistaa sellaiset lapset ja nuoret, jotka eivät yleensä saa ääntään esille, ja pyrkiä tavoittamaan myös nämä

ryhmät. Lapset ja nuoret ovat moninainen ryhmä, ja alkukartoituksen tulee heijastaa tätä moninaisuutta. Mikäli joitain ryhmiä ei tavoiteta, on pohdittava, mitkä ovat kootun tiedon rajoitteet.

Muistio raportoinnin tueksi

Alkukartoituksen toteutuksesta ja tuloksista on hyvä tehdä tiivis muistio. Siten UNICEFille raportoidessa voidaan osoittaa, millaiseen tietoon perustuen tavoitteet ja toimenpiteet on valittu.

YHTEENVETO ROOLEISTA, ASKEL 2

Kunnan tehtävät

- Kunnan lähtötilanteen selvittämiseksi koordinaatioryhmä tekee rakennuspalikoiden tarkistuslistoja käyttäen alkukartoituksen.
- Alkukartoitusta tehtäessä tulee kuulla lapsia, nuoria ja tarvittaessa vanhempia tai muita huoltajia.

Askel 3: Toimintasuunnitelma

Tavoitteet ja toimenpiteet

Alkukartoituksesta saadun informaation perusteella koordinaatioryhmä valitsee tavoitteet ja toimenpiteet, joita kunta alkaa toteuttaa.

Tavoitteet ja toimenpiteet kirjataan kehittämistyötä ohjaavaan toimintasuunnitelmaan. Muistilista toimintasuunnitelmaan kirjattavista asioista on tämän oppaan liitteissä (liite 1).

Toimenpiteet voivat olla esimerkiksi rakenteiden kehittämistä, toimintatapojen muutoksia tai asenteisiin vaikuttamista.

Tavoitteiden ja toimenpiteiden lisäksi toimintasuunnitelmasta tulee käydä ilmi, millä aikataululla toimenpiteitä tehdään, kuka niiden toteuttamisesta vastaa ja miten tavoitteiden toteutumista seurataan tai mitataan.

Tiedottaminen

Toimintasuunnitelman yhteydessä koordinaatioryhmä miettii myös, miten kehittämistyöstä tiedotetaan kuntalaisille.

Suunnitellusta toiminnasta tiedotetaan niin kuntaorganisaation sisällä kuin kuntalaisille.

Lasten ja nuorten rooli

On tärkeää, että lapset ja nuoret ovat mukana tulkitsemassa alkukartoituksen tuloksia ja valitsemassa toimenpiteitä.

Kun toimintasuunnittelu tehdään niin, että mahdollisimman moni lapsi ja nuori voi olla mukana, myös lapset ja nuoret näkevät, mitä heiltä alkukartoitusvaiheessa kerätyllä tiedolla tehtiin ja mihin heidän näkemyksensä vaikuttivat.

Lasten ja nuorten rooli tulee miettiä kunkin toimenpiteen kohdalla erikseen. Lapsilla tulee olla myös mahdollisuus suunnitella toimintaa kokonaan itse.

Aikuisten tulee tukea lasten ja nuorten toimintaa riippumatta siitä, onko toiminta aikuisten vai lasten suunnittelemaa. Lasten ja nuorten toiminnalleen tarvitsema tuki on huomioitava ja tarvittaessa resursoitava toimintasuunnitelmassa.

Aikataulut

Toimintasuunnitelmaan voidaan kirjata sekä toimenpiteitä, jotka ehditään viemään loppuun kaksivuotisen kehittämisjakson aikana, että toi-

menpiteitä, joiden työstäminen jatkuu myös kaksivuotisjakson jälkeen. Tehtävien toimenpiteiden aikataulua suunniteltaessa kannattaa huomioida myös kunnan ja yhteistyötahojen muu toimintarytmi.

Seurantatapaaminen UNICEFin kanssa

Kun toimintasuunnitelma on tehty, UNICEFin edustaja tapaa koordinaatioryhmän. Tämä seurantatapaaminen on osa malliin kuuluvaa arviointia. Tapaamisen tarkoituksena on varmistaa, että kehittämistyö on mallin kriteerien mukaista, ja että kunta voi toimintasuunnitelmaansa toteuttamalla saada lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen.

Tapaamisessa käydään läpi toimintasuunnitelma ja sitä edeltänyt valmistelutyö. UNICEFin edustaja kommentoi toimintasuunnittelua ja kehittämistyötä mallin tavoitteiden näkökulmasta.

Koordinaatioryhmän tulee valmistautua tapaamiseen käymällä arviointitaulukon kysymykset etukäteen huolellisesti läpi (ks. liite 2). Kysymyksiin ei tarvitse vastata kirjallisesti, vaan UNICEFin edustaja tekee tapaamisesta tarvittavat muistiinpanot.

YHTEENVETO ROOLEISTA, ASKEL 3

Kunnan tehtävät

- Koordinaatioryhmä laatii toimintasuunnitelman, johon kirjataan tavoitteet ja toimenpiteet. Osana toimintasuunnitelmaa mietitään, miten kehittämistyöstä tiedotetaan kuntalaisille.
- Kunta tiedottaa alkukartoituksen tuloksista ja toimintasuunnitelman sisällöistä sekä kuntaorganisaation sisällä että kuntalaisille. Se myös kutsuu muita toimijoita mukaan toteutukseen.

UNICEFin tuki kunnalle

- UNICEF kommentoi seurantatapaamisessa kunnan toimintasuunnittelua ja siihenastista kehittämistyötä lapsen oikeuksien ja lapsiystävällinen kunta -mallin tavoitteiden näkökulmasta.

Askel 4: Toimenpiteiden toteuttaminen

Toimintasuunnitelman tekemisen jälkeen on toteutuksen vuoro.

Toimintasuunnitelmassa nimetyt vastuutahot huolehtivat toteutuksen etenemisestä ja toiminnasta tiedottamisesta.

LAATIKKO 6: Lasten ja nuorten raporttiin valmistautuminen

Lapsiystävällinen kunta -mallin tavoitteena on kehittää toimintatapoja lapsilähtöisemmiksi. Siksi on tärkeää, että lapset arvioivat omia vaikuttamis- ja toimintamahdollisuuksiaan myös Lapsiystävällinen kunta -kehittämistyössä.

Koska toteutuksen eri vaiheissa on todennäköisesti mukana sekä erilaisia lasten ja nuorten ryhmiä että yksittäisiä lapsia, UNICEFin edellyttämää lasten ja nuorten raporttia on järkevä alkaa koota jo toteutuksen aikana, jotta lasten ja nuorten näkemykset ja kokemukset eivät jää dokumentoimatta.

Lapset ja nuoret kuvaavat raportissaan näkemyksiään toimenpiteiden onnistumisesta sekä omista toimintamahdollisuuksistaan prosessin aikana. Lisäksi lapset raportoivat siitä, miten heille on tiedotettu prosessin eri vaiheista.

Kun lasten kokemuksia dokumentoidaan, heiltä voidaan kysyä esimerkiksi sitä, mihin he osallistuivat, mistä saivat siitä tiedon, miksi osallistuivat ja miltä se tuntui.

Lasten ja nuorten raportille ei ole ennalta määrättyä muotoa. Se voi koostua esimerkiksi lasten videohaastatteluista, julisteista, valokuvista, kartoista, päiväkirjoista – tai erilaisten tapojen yhdistelmästä.

Raportti tehdään kunnan oman toiminnan kehittämiseksi. Siksi on tärkeää pohtia, miten lasten ja nuorten palaute käsitellään sekä millaisiin toimenpiteisiin ja toimintatapojen muutoksiin se antaa aihetta.

YHTEENVETO ROOLEISTA, ASKEL 4

Kunnan tehtävät

- Kunta toteuttaa toimintasuunnitelmaan kirjatut toimenpiteet sekä huolehtii siitä, että tieto toimenpiteistä leviää sekä kuntaorganisaation sisälle että ulkopuolelle - ja erityisesti lapsille ja nuorille!
- Kunta kerää toteutuksen aikana lasten ja nuorten näkemyksiä raportointia varten.

Askel 5: Raportointi

Raportointi tukee arviointia

Kaksivuotisjakson päätteeksi kunta raportoi kehittämistyöstä ja sen tuloksista UNICEFille.

Raportoinnin tarkoituksena on arvioida, täyttääkö kunnassa tehty kehittäminen lapsiystävällinen kunta -mallissa asetetut tavoitteet.

Lisäksi tarkoituksena on koota sekä kunnan että UNICEFin käyttöön tietoa siitä, miten kehittämistyölle asetetuissa tavoitteissa on onnistuttu ja mitä on jatkossa syytä tehdä toisin.

Seurantatapaaminen ja siihen valmistautuminen

Raportointi tapahtuu seurantatapaamisessa, ja koordinaatioryhmän tulee valmistautua siihen käymällä arviointitaulukon (liite 2 sivulla 28) kysymykset huolellisesti läpi. Kysymyksiin ei tarvitse vastata kirjallisesti, vaan UNICEFin edustaja tekee tapaamisesta tarvittavat muistiinpanot.

Tapaamisessa käydään läpi arviointitaulukon kysymykset. Koordinaatioryhmä esittää oman arvionsa sekä prosessin että toimenpiteiden onnistumisesta ja tavoitteiden saavuttamisesta.

Mikäli toimintasuunnitelmaan on matkan varrella tullut muutoksia, koordinaatioryhmä voi tapaamisessa kertoa millaisia muutoksia tehtiin ja miksi.

Jos toimintasuunnitelmaan on kirjattu raportointijaksoa pidemmän aikavälin tavoitteita, voidaan tapaamisessa kertoa näiden prosessien etenemisestä sekä arvioida miten ja millä aikataululla ne saadaan toteutettua.

Lasten ja nuorten raportti

Tapaamisessa käydään läpi myös lasten ja nuorten raportti. Koska lapsiystävällinen kunta -prosessin yhtenä tavoitteena on kehittää kunnan vuorovaikutusta nuorimpien asukkaidensa kanssa, ovat lasten ja nuorten kokemukset prosessista tärkeää tietoa erityisesti kunnalle itselleen.

Juuri lapset voivat parhaiten arvioida prosessin lapsiystävällisyyttä ja kertoa, millaisia toimintatapojen tulisi olla. Lasten ja nuorten raportista voikin oppia, mitä kehittämistyössä on syytä säilyttää ja mitä tehdä toisin.

YHTEENVETO ROOLEISTA, ASKEL 5

Kunnan tehtävät

- Kunta raportoi Lapsiystävällinen kunta -prosessista UNICEFille seurantatapaamisessa
- Kunta miettii, miten kehittämistyön aikana opittuja asioita sekä lasten ja nuorten raporttia hyödynnetään jatkossa.

UNICEFin tuki kunnalle

- UNICEFin edustaja tekee seurantatapaamisen ja toimittaa kunnalle raportin pohjalta tehtävät suositukset, kun arviointi on tehty.

Askel 6: Arviointi ja tunnustus

Arviointi

Raportoinnin jälkeen UNICEF arvioi kunnan onnistumista Lapsiystävällinen kunta -mallin toteuttamisessa.

Arviointi perustuu kahteen seurantatapaamiseen, joissa arvioidaan sekä kehittämistyötä että sen tuloksia.

Arvioinnin osa-alueet ovat:

- 1) Koordinaatioryhmän kokoonpano ja toiminta
- 2) Lasten ja nuorten osallistuminen suunnitteluun
- 3) Lähtötilanteen kartoitus
- 4) Toimintasuunnitelman valmistelu
- 5) Toimintasuunnitelman toteuttaminen

Jotta UNICEF voi myöntää Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen, kunnan on saavutettava vähintään arviointitaulukossa (liite 2) määritelty vähimmäistaso jokaisen arvioitavan osa-alueen kohdalla. Jonkin toisen osa-alueen menestyksellä ei siis voi kompensoida toisen osa-alueen puutteita.

Kunnassa tapahtunut kehitys suhteutetaan aina kunnan omaan lähtötilanteeseen. Kuntia ei siis arvioinnissa aseteta paremmuusjärjestykseen lapsiystävällisyytensä suhteen.

Lapsiystävällinen kunta -tunnustus

Mikäli UNICEF arvioi kehittämistyön ja sen tulokset onnistuneeksi, myöntää se kunnalle kaksi vuotta voimassa olevan Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen.

Tunnustus on kiitos siitä, että kunta on aktiivisesti ja tuloksellisesti ponnistellut lapsiystävällisyyden eteen. Se ei siis tarkoita sitä, että kehittämistyö on tullut valmiiksi.

UNICEF tiedottaa tunnustuksen myöntämisestä valtakunnallisesti ja nostaa esille kuntien onnistumisia. Tässä yhteydessä kunnat kutsutaan myös jatkamaan kehittämistyötä ja uudistamaan lupauksensa lapsiystävällisyyden edistämisestä.

YHTEENVETO ROOLEISTA, ASKEL 6

Kunnan tehtävät

- Jos UNICEF myöntää kunnalle Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen, kunta tiedottaa tunnustuksen saamisesta ja sen myöntämisen perusteista paikallisesti.

UNICEFin tuki kunnalle

- UNICEF arvioi kunnan kehittämistyötä lasten ja nuorten sekä koordinaatioryhmän raportoinnin perusteella ja päättää Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen myöntämisestä.
- UNICEF huomioi omassa viestinnässään Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen saaneet kunnat sekä nostaa esiin positiivisia esimerkkejä kuntien kehittämistyöstä.

Askel 7: Kehittämistyön jatko ja uusien tavoitteiden valinta

Kehittämistyö jatkuu myös tunnustuksen myöntämisen jälkeen.

Kunnan saama Lapsiystävällinen kunta -tunnustus on voimassa kaksi vuotta kerrallaan. Mikäli kunta haluaa pitää tunnustuksen voimassa tätä pidempään, on sen jatkettava mallin toteuttamista.

Ensimmäisen kehittämisjakson opit käyttöön

Tässä vaiheessa on syytä palata siihen, mitä ensimmäisen kehittämisjakson aikana opittiin. Esimerkiksi koordinaatioryhmän kokoonpanoa ja toimintatapoja voidaan tarvittaessa muuttaa.

Samoin on tarpeen pohtia, miten edellisen jakson aikana mahdollistettiin toimintaan osallistuminen lapsille ja nuorille, ja mitä tältä osin voitaisiin jatkossa tehdä paremmin.

Tilannekatsaus

Uusi kehittämisjakso alkaa tilannekatsauksen tekemisellä. Tilannekatsaus tehdään alkukartoituksen tavoin tarkistuslistojen perusteella.

Kunta ratkaisee, miltä osin tässä vaiheessa kerätään uutta tietoa. Monilta osin aikaisemman kehittämisjakson aikana kerätty tieto voi olla vielä ajankohtaista. Näin voi olla erityisesti niiden asioiden kohdalla, joita ei edellisessä jaksossa valittu kehittämiskohteiksi.

Tilannekatsauksen perusteella kunta valitsee uudet kehittämistavoitteet, -toimenpiteet ja toimenpiteille toteuttajat.

Uusi raportti

Kaksivuotiskauden lopulla kunta raportoi jälleen UNICEFille. Mikäli kehittämistyö on edelleen ollut mallin tavoitteiden mukaista, UNICEF myöntää kunnalle oikeuden käyttää Lapsiystävällinen kunta -tunnustusta jälleen kahden vuoden ajan.

LIITE 1

Muistilista toimintasuunnittelun pohjaksi

Ensimmäisen vuoden aikana kunnassa tehdään toimintasuunnitelma siitä, miten mallin tavoitteita aletaan edistää. Kun toimintasuunnitelma on tehty, UNICEFin edustaja tapaa koordinaatioryhmän. Tämä seurantatapaaminen on osa malliin kuuluvaa arviointia. Tapaamisen tarkoituksena on varmistaa, että kehittämistyö on mallin kriteerien mukaista, ja että kunta voi toimintasuunnitelmaa toteuttamalla saada lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen.

Ennen toimintasuunnitelman tekemistä on:

- tehty alkukartoitus
- otettu lapset ja nuoret mukaan lähtötilanteen arviointiin

Toimintasuunnitelmaan on hyvä kirjata seuraavat asiat:

- valitut kehittämiskohteet
- suunnitellut kehittämistoimenpiteet
- vastuutahot
- aikataulu
- lasten ja nuorten roolit toteutuksessa

Lisäksi on hyvä pohtia,

- miten kehittämistoimenpiteitä arvioidaan
- millaista tukea lapset ja nuoret toiminnalleen tarvitsevat ja mistä he sitä saavat
- miten toiminnasta viestitään kuntalaisille / kuka tai ketkä vastaavat viestinnästä

LIITE 2

Lapsiystävällinen kunta – raportointi ja arviointi

Lapsiystävällinen kunta -mallissa raportointi ja arviointi tapahtuu kahdessa eri vaiheessa. UNICEF tekee mallia toteuttaviin kuntiin kaksi seurantatapaamista:

- Ensimmäinen tapaaminen pidetään, kun kunta on tehnyt toimintasuunnitelman.
- Toinen tapaaminen pidetään, kun kaksivuotisjakso on päättymässä ja UNICEF harkitsee tunnustuksen myöntämistä.

Koordinaatioryhmän tulee valmistautua tapaamiseen siten, että alla olevan taulukon kysymykset on käyty etukäteen huolellisesti läpi (osa kysymyksistä koskee vain ensimmäistä arviointia, osa vain toista, ja osa molempia).

Ensimmäisessä tapaamisessa koordinaatioryhmä esittelee lisäksi toimintasuunnitelman. Muilta osin kysymyksiin ei tarvitse vastata kirjallisesti, vaan UNICEFin edustaja tekee tapaamisesta tarvittavat muistiinpanot.

Arvioinnin osa-alueet ja arvioitavat asiat

Arvioidaan sekä 1. että 2. tapaamisessa

1. Koordinaatioryhmän kokoonpano ja toiminta

- Mitkä kuntaorganisaation osat ovat edustettuna; mitä kansalaisyhteiskunnan toimijoita on mukana (kansalaisjärjestöt, media, kaupalliset toimijat)?
- Onko koordinaatioryhmällä sekä riittävä asiantuntemus että mandaatti edistää lapsiystävällisyyttä läpi kuntaorganisaation sen kaikilla tasoilla?
- Onko kaikilla koordinaatioryhmän jäsenillä tahollaan riittävä mandaatti edistää lapsiystävällisyyttä?
- Miten lapset ja nuoret osallistuvat koordinaatioryhmän työhön (lapset ja nuoret ryhmän jäseninä; vuorovaikutus lasten ja nuorten kanssa)?
- Miten ryhmän eri jäsenet osallistuvat työhön: osallistuminen ryhmän toimintaan (läsnäolo); roolit (viestintä ryhmän ja oman taustatahon välillä); toiminta (mitkä tahot toteuttavat kehittämistoimenpiteitä)?
- Miten ryhmän jäseninä olevien lasten ja nuorten osallistumista ryhmän työskentelyyn tuetaan?
- Miten toiminnasta tiedotetaan 1) kuntaorganisaation sisällä; 2) lapsille ja nuorille; 3) kaikille kuntalaisille?

Tunnustuksen saaminen edellyttää, että:

- Koordinaatioryhmän työhön osallistuvat useat eri toimijat, esim. seuraavat tahot: varhaiskasvatus, perusopetus ja kunnan alueella tarjottava toisen asteen koulutus; nuorisotyö; terveyspalvelut; lastensuojelu; yhdyskuntasuunnittelu; keskushallinto; poliittinen päätöksenteko; olennaiset kansalaisyhteiskunnan toimijat.
- Koordinaatioryhmään nimetyt jäsenet osallistuvat aktiivisesti ryhmän työskentelyyn.
- Lasten ja nuorten osallistuminen koordinaatioryhmän työskentelyyn sekä ryhmän yhteys laajempaan lasten ja nuorten joukkoon on mietitty.
- Kehittämistyöstä on tiedotettu sekä kuntaorganisaation eri osissa että suurelle yleisölle.

2. Lasten ja nuorten osallistuminen lähtötilanteen arviointiin sekä toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen

- Miten suunnitteluun voivat osallistua sekä eri-ikäiset lapset yksilöinä että erilaiset lasten ja nuorten ryhmät?
- Millaisia tapoja osallistua lapsille tarjotaan?
- Miten lapsia ja nuoria kannustaan ilmaisemaan mielipiteensä; miten heidän näkemyksensä otetaan huomioon; miten he ovat mukana päätöksenteossa?
- Mitä toimenpiteitä lapset ja nuoret itse valitsevat toimintasuunnitelmaan; mitä toimenpiteitä he itse toteuttavat?

Tunnustuksen saaminen edellyttää, että:

- Lasten ja nuorten käden jälki näkyy arvioinnissa, suunnittelussa ja toteutuksessa.
- Osallistuminen on mahdollistettu eri-ikäisille lapsille yksilöinä ja ryhminä.

3. Lähtötilanteen kartoitus

- Käytiinkö kaikki tarkistuslistojen kysymykset läpi alkukartoitusta tehtäessä?
- Millaisen tiedon pohjalta tarkistuslistojen kysymyksiin vastattiin?
- Miten lapset ja nuoret osallistuivat arviointiin ja tiedon tuottamiseen?
- Oliko saatavilla riittävästi tietoa kaikkiin kysymyksiin vastaamiseksi?
- Jos ei, kerättiinkö lisätietoa?

Tunnustuksen saaminen edellyttää, että:

- Tarkistuslistojen kysymyksiin on vastattu.
- Lasten ja nuorten kokemustietoa on käytetty osana arviointia.

Arvioidaan sekä 1. että 2. tapaamisessa

Arvioidaan 1. tapaamisessa

4. Toimintasuunnitelman valmistelu

- Mitä toimintasuunnitelmaan kirjattiin?
- Valmisteltiinko toimintasuunnitelma lähtötilanteen kartoituksen pohjalta?
- Tiedotettiin lähtötilanteen kartoituksen tuloksista (kuntaorganisaation sisällä; lapsille ja nuorille; kaikille kuntalaisille)?
- Olivatko lapset ja nuoret mukana tulkitsemassa kartoitusta ja kyselyn tuloksia sekä tekemässä ja valitsemassa toimenpide-ehdotuksia?
- Oliko kunnan asukkailla mahdollisuus osallistua toimintasuunnitelmasta käytävään keskusteluun?
- Miten kehittämiskohteiden ja toimenpiteiden valinta perusteltiin?
- Kohdistuvatko valitut toimenpiteet määriteltyihin kehittämistarpeisiin?
- Nimettiin vastuutahot ja toimijat? Mitkä eri tahot osallistuvat kehittämistyöhön?
- Onko suunnitelmassa huomioitu eri lapsiryhmien mahdollisuudet osallistua toimintaan?

Tunnustuksen saaminen edellyttää, että:

- Kehittämiskohteet ovat perusteltuja ja toimenpiteet vastaavat mallin tavoitteisiin.
- Lapset ja nuoret ovat mukana tulkitsemassa kartoitusta ja kyselyn tuloksia sekä tekemässä ja valitsemassa toimenpide-ehdotuksia
- Toimintasuunnitelmassa on sekä lyhyen että pitkän aikavälin tavoitteita ja toimenpiteitä (prosessin aikana ja pidemmällä aikavälillä valmiiksi tulevia).
- Kehittämistoimenpiteillä on myös pitkän aikavälin vaikutuksia.

5. Toimintasuunnitelman toteuttaminen

5.1. Lasten raportti sisältää

- Lasten ja nuorten kuvauksia siitä, miten he ovat kehittämistyöhön tai sen eri vaiheisiin osallistuneet
- Lasten ja nuorten näkemyksiä toiminnan onnistumisesta
- Lasten ja nuorten näkemyksiä toiminnan mielekkyydestä

Tunnustuksen saaminen edellyttää, että:

- Arvioivien lasten ja nuorten valinta on perusteltu.
- On suunniteltu, miten lasten ja nuorten kokemukset ja palaute käsitellään lasten ja nuorten kanssa.

- On suunniteltu, miten kunta käyttää lasten ja nuorten raporttia (tiedon hyödyntäminen, julkisuus)

5.2. Koordinaatioryhmän raportti

- Miten toimenpiteet onnistuivat (edistyttiinkö tarkistuslistojen kysymysten osalta)?
- Millaisia vaikutuksia kehittämistyöllä oli (pysyvät muutokset, onnistuneet kokeilut, koulutukset; vielä prosessissa olevat asiat jne.)?
- Miten eri toimijat arvioivat kehittämistyön onnistumista (miten kehittämistyö kokonaisuutena onnistui; koordinaatioryhmässä edustettujen tahojen näkemykset)?
- Miten koordinaatioryhmän toimintaan osallistuneet lapset ja nuoret arvioivat ryhmän toimintaa?
- Miten koordinaatioryhmän aikuiset arvioivat lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua kehittämistyöhön?
- Edistettiin lapsiystävällistä hallintoa ja toimintatapoja koko kunnan tasolla ja yli sektorirajojen; miten kokonaiskoordinaointi onnistui?
- Miten kehittämistyö näkyi kuntalaisille?
- Kunnan omat mittarit tavoitteiden toteutumisesta (jos on)
- Mitä mallin toteuttamisessa pitää jatkossa huomioida (opitut asiat)?

Tunnustuksen saaminen edellyttää, että:

- Raportointipohjan kysymyksiin on vastattu perusteellisesti, ja niiden pohjalta on syntynyt käsitys siitä, mikä onnistui ja mitä kehittämistyössä tulee jatkossa tehdä toisin.
- Asetettujen tavoitteiden osalta on kuvailtu saavutettu kehitys (toimintatapojen muutokset; uudet toimintatavat).
- Valmiiksi tulleet ja vielä prosessissa olevat asiat on eritelty (keskeneräisten osalta kuvataan aikataulu, jolla valmistuvat).

**Suomen UNICEF ry
Joulukuu 2015**

Suomen UNICEFin lapsiystävällinen kunta -malli auttaa kuntia edistämään YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen toteutumista.

Malli perustuu kansainväliseen esikuvaan, jota UNICEF on toteuttanut vuodesta 1996. Suomalainen malli kehitettiin yhteistyössä Hämeenlinnan kaupungin kanssa 2012–2013. UNICEF ottaa malliin uusia kuntia vuosittain.

www.unicef.fi/lapsiystavallinen-kunta

Suomen UNICEF ry
Lautatarhankatu 6, 00580 Helsinki
09 5845 0280 | www.unicef.fi

